

Toelichting van de voorzitter van stichting Overlegorgaan Caribische Nederlanders, drs. Glenn O. Helberg, bij het agendapunt: "Eerste aanzet tot behandeling van het adviesrapport *Change the mindset*" op woensdag 17 juni 2008 tijdens het Parlementair Overleg Koninkrijksrelaties.

Geachte voorzitters, leden van de commissie NAAZ, leden van de Staten van de Nederlandse Antillen en leden van de Staten van Aruba,

Bij deze wil ik u hartelijk danken voor de mogelijkheid die u ons biedt het rapport *Change the mindset* toe te lichten.

Aanleiding *Change the mindset*

Veel onderzoek, beleid en maatregelen van de afgelopen jaren waren gericht op het bestrijden van symptomen van de aansluitingsproblematiek van Antilliaanse en Arubaanse *risicjongeren*: schooluitval, werkloosheid, criminaliteit, migratie. Ik moet hierbij toevoegen dat het eigenlijk gaat om kinderen en volwassenen uit *ons Koninkrijk*.

Daarbij speelde in het beleid de *korte termijn* een belangrijke rol in het denken bij oplossingen.

OCaN verzamelde Antilliaanse, Arubaanse en Europees-Nederlandse deskundigen, professionals en veldwerkers van geheel uiteenlopende disciplines om uit te zoeken wat de *dieperliggende oorzaken* van de aansluitingsproblematiek van risicjongeren waren.

Uit de diagnose blijkt dat we in het Koninkrijk een fundamenteel probleem hebben, te weten 'bijzondere' armoede en sociale uitsluiting. Deze armoede kent uitzaaiingen naar diverse terreinen, zoals opvoeding, onderwijs, geestelijke en reproductieve gezondheid, werk, migratie, discriminatie en criminaliteit.

Het 'bijzondere' armoedesyndroom kent diverse facetten, te weten:

1. een collectief trauma
2. een subcultuur van armoede
3. sociale armoede
4. negatieve (zelf-)beeldvorming
5. weinig samenhangend, of het ontbreken van overheidsbeleid

De kern van het adviesrapport *Change the mindset* is: verander de *mindframe* van *alle* betrokkenen, waarbij de betrokkenen gedefinieerd worden als: de burgers en beleidsmakers in Nederland, op de Nederlandse Antillen en Aruba.

We vragen aandacht te hebben voor:

- aanpak oorzaken in plaats van symptomen
- meer deelgroepen, zoals vaders, kinderen van 0-5, en kinderen van 6-12
- meer thema's: opvoeding en gezondheid
- meer niveau's: van individueel tot Koninkrijk en internationaal
- lange termijn

De zeven pijlers die we genoemd hebben in het rapport zijn:

1. onderwijs en opvoeding
2. emancipatie en cultuur
3. gezondheid
4. woon- en leefsituatie
5. economie, werk, zelfstandig ondernemerschap
6. beeldvorming

7. onderzoek en beleidsontwikkeling

Change the mindset is door OCaN vorig jaar gepresenteerd op het POK en aan het ministerie van VROM. Wat is gebeurd met het rapport sinds vorig jaar?

- In de kamerbrief *Naar een meerjarige aanpak van Antilliaans-Nederlandse risicogroepen* baseren minister Vogelaar, minister Hirsch Ballin en staatssecretaris Bijleveld (1 februari 2008) zich deels op *Change the mindset* in het hoofdstuk “oorzaken van aansluitingsproblemen”. Enkele gedeelde aandachtspunten zijn:
  - Richten op onderliggende oorzaken (gezin, opvoeding, persoonlijkheidsontwikkeling) in plaats van symptomen.
  - Richten op lange termijn (8 à 10 jaar).
  - Richten op het Koninkrijk (“Maatregelen Curaçao: ondersteuning onderwijs - en jeugdprogramma's, integrale wijkaanpak”).
  - “Instabiele gezinssituaties” is genoemd als één van de vier hoofdthema's.
- OCaN is bezig het licht te laten schijnen op één van de zeven thema's uit *Change the mindset*, te weten "opvoeding". Uit werkbezoeken, expertmeetings en een congres dient volgend jaar een praktisch handboek te komen voor de aandachtsgroepen, hulpverleners en politiek, gericht op “opvoeding”.

Collectief trauma

Eén facet van ‘bijzondere’ armoede en een *change the mindset* wil OCaN vandaag toelichten, te weten het *collectieve trauma*. We zijn van mening dat het collectieve trauma *in het Koninkrijk* gevolgen heeft voor de intermenselijke relaties alsmede voor individuele persoonlijkheidsontwikkeling. We zijn zelfs van mening dat de gevolgen van het collectieve trauma *uw* communicatie onderling beïnvloedt en uw verhoudingen beïnvloedt, bewust of onbewust.

Met collectief trauma bedoelen we: een ongeheele – en ongedeelde – psychische verwonding, die generaties lang wordt overgedragen, die betrokkenen socialiseert en internaliseert, en die van slachtoffers ‘daders’ maakt. Bij *trauma* gaan we er aanvankelijk van uit dat men weet wie de dader is en wie het slachtoffer is. Gaandeweg de geschiedenis zien we een ontwikkeling waarin daderschap en slachtofferschap *door elkaar* gaan lopen. Als het trauma (in ons Koninkrijk: het slavernijverleden) niet is verwerkt, als er niet over gerouwd is, wordt het doorgegeven in de hoop dat het op de één of andere manier verwerkt kan worden. Een dergelijk gekozen trauma kan een onderdeel worden van de identiteit.

Ik geef een korte uiteenzetting van het collectieve trauma in het Koninkrijk. Aspecten hieruit zijn te lezen in een congresverslag van OCaN, die u vorig jaar ontvangen heeft.

De gevolgen van de slavernij en het kolonialisme voor de zwarte slaven en hun nazaten waren onder meer: geen identiteit meer hebben; eigen uitingen, taal, muziek, godsdienst werden verboden; uiteengerukte families, mensen raakten op allerlei manieren onthecht. Controlemechanismen werden gehanteerd om macht over de slaven te behouden, waaronder het inboezemen van angst, het inprenten van een gevoel van minderwaardigheid, strikte discipline, het creëren van afhankelijkheid en onderling wantrouwen. De standaard van de meester over wat goed gedrag is diende te worden geaccepteerd. Eén van de meest indrukwekkende gevolgen van die geschiedenis is wat in families gebeurt, het grote gevolg van het uiteenrukken van families en de kern van het Afro-Caribische gezin nu. Uiteenrukken van families vindt nog steeds plaats; nu heet het keuze/migratie: de gevolgen zijn discontinuïteit in het ouderschap, discontinuïteit in zorg en liefde, discontinuïteit in de genen.

Treffend is dat nog steeds het zwartste kind in het gezin het moet ontgelden of misbruikt wordt. De Antilliaanse gemeenschap zit opgesloten in een 'zwart-wit realiteit': "We moeten niet in een slachtofferschap blijven hangen, want dan is er sprake van het onderhouden van een trauma", is het discours. Echter, mensen zijn het trauma niet altijd als zodanig bewust: we zijn ons bewust van het slachtofferschap, maar onvoldoende van ons eigen ouderschap. Heling betekent: onderkennen van de traumatische gebeurtenissen, weten wat het je heeft aangedaan, weten hoe jij er mee omgaat, weten hoe jij zelf daderkenmerken hebt, je bewust worden hiervan, en vervolgens helen.

Er zijn nog maar weinig tastbare overblijfselen die ons doen beseffen dat de slavernij heeft gewoed en daardoor kan het ontkennd worden. Ik wil echter met u delen dat het monument van de slavernij het indrukwekkende monument *in onszelf* is en dat we dat dagelijks uitdragen in het gehele Koninkrijk. Aan de andere kant, het trauma wordt ons inziens niet altijd onderkend onder Europese Nederlanders als zijnde *ongedeeld* voor alle Koninkrijksburgers. Een hoge ambtenaar van BZK zei mij eens in een gesprek verongelijkt: "Ik snap niet dat we over de hele wereld goede zaken kunnen doen, behalve met de Nederlandse Antillen en Suriname". Ontkenning en de ander benoemen als emotioneel is dan het onderdeel van de wijze waarop het trauma als monument zich laat zien. In dit kader is het ook begrijpelijk dat niet altijd wordt gevoeld wat het ontzeggen van het recht op verblijf, of het uithollen van gelijke nationaliteit psychologisch doet met de mensen.

Nederland is het moederland en heeft daarmee aantrekkingskracht op veel Antillianen en Arubanen. Daarnaast is voor veel immigranten Nederland een 'land van melk en honing'. Caribische Nederlanders migreren. Deze migratie wordt door Antillianen en Arubanen beleefd als *verhuizen* naar Nederland. Deze verhuizing is niet permanent. Antillianen en Arubanen blijven denken: "Gaan we terug, of blijven we hier?" Dat is de realiteit van elke Antilliaan en Arubaan in het Koninkrijk. Dit is een belangrijk argument om "een *Koninkrijk* van melk en honing" te creëren, die de mogelijkheid voor remigratie openhoudt. We zijn blij dat er aandacht bestaat voor een nieuwe staatkundige structuur waarbij enige ruimte voor ontwikkeling wordt gecreëerd, maar de *invulling* van de samenwerking in het Koninkrijk gaat om zaken als kinderen en gezin, het bieden van perspectief, onderwijs en gezondheid.

Wat betreft het adviesrapport Change the mindset is de mening van OCaN dat: Daar waar mogelijk dienen onderdelen van het *samenwerkingsbeleid* van de Koninkrijkspartners afgestemd te zijn op onderdelen van het aansluitingsbeleid voor deelgroepen Antillianen en Arubanen in Nederland. Deze afstemming dient plaats te vinden op onder meer de volgende onderdelen:

- Erkenning van het gezamenlijk en ongedeeld verleden.
- Bestrijden van oorzaken in plaats van symptomen, waaronder:
  - opvoeding
  - persoonlijkheidsontwikkeling
  - (reproductieve) gezondheid
  - geestelijke gezondheid
- Gezinssituaties, aandachtsgroepen:
  - rol vaders
  - zuigelingen/peuters/kleuters (0-5 jaar)
  - kinderen (6-12 jaar)
- Lange termijnbeleid

Onze wens is dat de drie parlementen consensus kunnen bereiken over de missie en de visie van het adviesrapport: we stellen als doel een halvering van de armoede onder Antillianen en Arubanen in het Koninkrijk in twintig jaar. Wij denken dat aldus te kunnen bereiken als de nadruk van het beleid komt te liggen op individuele ontwikkeling/ontplooiing, reproductieve gezondheid, geestelijke gezondheid, opvoeding en onderwijs. Belangrijke aandachtsgroepen zijn: de vaders, de 0-5 jarigen en de 6-12 jarigen. Aan basisvoorwaarden dient daarbij wel voldaan te zijn (kwalitatief goede gezondheid, onderwijs, banen). Sleutel tot succes zal tevens zijn dat de kansarme aandachtsgroepen geïnformeerd en geraadpleegd worden over een implementatieplan.

Indien gewenst en mogelijk, kan binnen een half jaar een implementatieplan van *Change the mindset* worden aangeboden: prioriteiten stellen, een tijdspad voor de korte en lange termijn en integraal beleid zijn daarbij ons inziens van belang.

Ik wil tenslotte eindigen met het volgende. Net zoals wij in Nederland de Nederlandse identiteit opnieuw moesten uitvinden, zo dienen wij in het Koninkrijk ook een Koninkrijksidentiteit opnieuw uit te vinden. We dienen trots te zijn op het Koninkrijk, op het zijn van Koninkrijksburgers, voor onszelf, maar vooral voor onze kinderen.